

κός γραφιάς, όσο κι ε δεν έβαλε τα ίδια λόγια που ε καπετά Λάμπρος είπε ;

Ότι όμως δεν κάμανε ο Ζίρβας και ο Τζαβέλας βρεθήκανε άλλοι να το κάμουνε. Δέν εΐτανε γραφτό να μείνη το Σούλι λήπτερο ως το τέλος, και δυο προδότες, πατέρας και πιό ύπερα ο γιός, φέρανε τον Τούρκο στην πατρίδα τους μέσα και καταστρέφανε το ήρωικό το άθάνατο Σούλι.

Τό όνομά τους θάμνησκε αιώνια αναθεματισμένο από κάθε Έλληνική καρδιά, ε δεν είχανε την τύχη, ο πιό έβγενικός ήρωας που έχει η καινούρια Ρωμισούνη, τάπογόνι τους, να ξεπλύνη την άτιμία και να δώση στο άτιμασμένο όνομα δόξα και τιμή όσο λίγα όνόματα έχουνε στην ιστορία.

*

Στρατιωτικές συγκυβέρνηεις μπορεί να λογαριάσης και τα Μίγαρα που έχουνε το δικαίωμα οι κάτοικοί τους να κρατούνε όρματα, με την υποχρέωση να φυλάγουνε το πέραςμα καθώς και τα 6 Ντερβενοχώρια στο Μωριά που κι άφτά φυλάγανε από τάλλο μέρος, τή Νιάουσα, τ' Αγραφ κι άλλα μέρη που δεν είναι και πολύ γνωστά.

(άκολουθεί) ΓΙΑΓΚΟΣ ΧΑΤΖΗΣ

ΤΟ ΝΗΣΙ

Κίποιο νησάκι έδω άρχω κι όλο το βλέπω έμπρός μου.

K. ΠΑΛΑΜΑΣ

Κι ήν γύρω μου στοχαστικά τα έλβετικά τα έλιότια
Και τών ρυθμών χρυσοπηγή στο ήλιόγεμα ή Λευάν.
Πάλι κι αυτό το δεικνύο της φαντασίας τα μάτια
Της νιότης μου τα όράματα διαβαίνουν και πάν.

Νά το τραγούδι το νησι! να το βαθύ το σήλιο...
Μιά μέρα μας προσδέχτηκε σαν παίζαμε κρυφτό.
"Ηρόδω" αυτού, σ'ανάπομορα και φύγαμε τον ήλιο
Κ' έσκυψα την διάξα,δη νουή της για να πιώ.

Νά το μαγιάριλο νησι! το λυρικό άκρογαλί,
Τάνησχα τα κύματα, τα ρυθμικά κουτιά.
Από τών όλων την ψυχή τάνειρο ξεπροβάλλει
Και ύπνόνεται και ομίγεται με την άκροσεγγιά.

Κι ο θάλασσα, άπ' τα μάτια μου τόσον καιρό χαμένη,
Στον κάμπο τον κατάχλωρον άπλόνοσαι, περνής...
Όραία, μεγάλη, άρμονική, πλατειά και μεθυσμένη,
Και κάτι ψιθυρίζεις μου και κάτι τραγουδάς!
Γενέθη: Θεριστής 1908.

ΔΕΑΝΤΡΟΣ Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

πο να πονοκεφαλή για να ξεδιαλύνη κάποια μυστήρια και με την ανάγκη της ψυχής του να εκφράζη σ' όμορφα τις εντύπώσεις του άπ' τα πράγματα, σύλαβε την συγκίνησή του αυτή στη μορφή του Φάουστ. Εΐδε άπ' τάλλο μέρος τα μύρια έμπόδια που βγαίνουν μπρός σε κάθε άνώτερη προσπάθεια, τα χίλια άλλα δολώματα της ζωής κ' η συγκίνησή του άπ' αυτά εκφράστηκε πλαστικά στο πνεύμα του με το ποιητικό πλάσμα του Μεφιστόφελη. Συγκινήθηκε κατά τρίτο λόγο από τη μοίρα της γυναικός, που χάρη στις κοινωνικές συνθήκες, πέφτει θύμα ενός ανθρώπινου αισθήματος και το συναίσθημά του αυτό σαρκώθηκε στο Γκρέτχεν. Αυτές λοιπόν οι τρεις συγκινήσεις του ποιητή άπ' τα πράγματα είναι συνάμα τρεις ιδέες για τα πράγματα, που πηγάζουν άπ' αυτά και τα εκφράζουν με το διανοητικό τους τύπο, για να μείνω στην ίδια εκφραση του ποιητή του Μάρθα. Άλλά τί άλλο μας δίνει την αισθητική συγκίνηση στη μορφή του Φάουστ από την ύπεροχη προσπάθειά του, τη δαιμόνια, καθώς τη λέει ο ποιητής του; Τί άλλο μας δίνει την αισθητική απόλαυση στο Μεφιστόφελη άπ' την άνίλεη άρνησή του κάθε γενναίας τάσης, άπ' την κυνική του χλεύη κάθε εύγενικής όρμης του ανθρώ

MARIA Η ΠΕΝΤΑΓΙΩΤΙΣΣΑ

(Έντύπωση)

Δέν έμεινα φχαριστημένος από την τελευταία κριτική του «Νουμά» για το δράμα του Νιρβάνα.

Όχι τόσο γιατί ο «Κριτικός του Νουμά» βρίσκει το έργο του Νιρβάνα άσχημο και παιδιαρισιο, όσο γιατί με τίςσερες άράδες το ξεγράφει από τον κόσμο. Άξίζει δά και περσότερη κριτική και περσότερη προσοχή και κάποια συζήτηση. Ότι κακό και αν έχει μέσα του έχει καλά πράματα. Τίς εντύπώσεις μου — εντύπωσηεις μισανού θεατή — θάθελα να μου φιλοξενήσει ο «Νουμάς».

Τα δράματα του Νιρβάνα δεν είναι παρμένα από τη ζωή, δεν τα χαρακτηρίζει η έπιμέλεια στην παρατήρηση του κόσμου του καθημερινού, είναι ποιήματα υποκειμενικά γραμμένα για να άπαγγέλονται από ήθοποιούς. Η ζωή τους είναι μετρημένη. Ζήννε μια βραδιά. Μά εκείνη τη στιγμή κ' εμείς οι θεατές τη ζούμε μ' εύχαρίστηση, με πίκρα, με συγκίνηση — με ποίηση. Μας βγάζουν από τον κόσμο και μας ρίχνουν σ' ένα ιδανικό πανηγύρι — για να μας άφίσουν ύστερα να ξεπέσουμε στον κόσμο ίσως χωρίς να μας μάθουν τίποτις, ίσως χωρίς να μας διδάξουν τίποτις. Και τί με τούτο;

Άς λέμε ο, τι θέλουμε ύστερα από την παράσταση, ες καταστρώνουμε με τη λογική πώς τα πράματα που μας παραστήσανε εΐτανε άφύσικα και όχι ανθρώπινα, ες σκοτιζόμαστε να βρούμε άδεξιότητες και άφυσικότητες — το βέβαιο είναι πώς όσο και αν διαμαρτυρηθή ο νους μας — η καρδιά μας έχτύπησε, η λογική δεν έχει να κάμη τίποτις με την ποίηση.

Μαρία η Πενταγιώτισσα είναι το δράμα της Άγάπης η καλλίτερα, είναι ύμνος γλυκός και μεγαλοπρεπής στον έρωτα, γιατί από την άρχή στο τέλος της παράστασης ένας ύμνος ψέλλεται σε λειτουργία θερησκευτική με κατάνυξη, με μεγαλοπρέπεια, με ήρεμία.

Παλληγκάρια σφάζονται, οικογένειεις καταστρέφονται, η τιμή του σπιτιού βρίσκει κατά το ρωμαϊκό έθιμο τον εκδικητή της σ' ένα άδερφό που μονάχα η καλλονή των άδερφών έμποδίζει να γίνη φονιάς, γυναικόπαιδα μένουν στο δρόμο όρφνα (ο πατέρας ξετρελάθηκε από τη Μαρία και παράτησε τη γυναίκα και τα παιδιά του), γέροντες και γε-

που; Τί άλλο μας σπαράζει στο πρόσωπο της Μαργαρίτας άπ' την άθωα κι άδολη άφροσύνη στάνθρώπινο αίσθημά της, άπ' τη σκληρή της μοίρα, που στην περίπτωση αυτή δεν είναι τίποτ' άλλο άπ' το συνάμομα των κοινωνικών συνθηκών μιας εποχής εναντίον σ' ένα φυσικό νόμο της ζωής; Και τέλος, αν θέλουμε να συγκεντρώσουμε το όλο ποίημα σε μια καθολική εντύπωση, σε μια ιδέα, τί άλλο μας δίνει την ύπεροχη συγκίνηση σ' αυτό άπ' την τραγική παράσταση της μοίρας γενικά τάνθρώπου, δεμένου στην κάθε ύψηλότερη όρμή του από κάποιους άκατάλυτους νόμους των πραγμάτων;

Ρωτώ λοιπόν: Έκείνο που μας συγκινεί στο Φάουστ είναι τίποτε ξεχωριστό από την ιδέα του και τούτη, ακριβώς σε φανταστούμε τον ποιητή συγκινούμενον άπ' τα πράγματα και δίνοντά μας μονάχα τις εικόνες τους, από που άλλου βγαίνει έξόν από τη δραματική σύνθεση των περιστατικών του έργου, από «τάνθρώπινα στοιχεία του, τις τύχες των ήρώων του, το κομμάτι της ζωής που αντικρύζουμε σ' αυτό;» «Όποτε πώς να νοήσω το χωρισμό που κάνει των στοιχείων αυτών άπ' την ιδέα στο δικό του έργο ο ποιητής του Μάρθα; Πώς να φανταστώ την αισθητική συγκίνηση χωρίς από τούτα,

ρόντισσες βρίζουν και θρηνούν (που να καταλάβουν από έρωτα σε τέτοια ηλικία;) Και άπάνω άπ' όλα τα έρείπια που η Πεντάμορφη χωρίς να το θέλη σπέρνει στα πόδια της, άστράφτει και βασιλεύει φλογερή σαν τον ήλιο και αδιάφορη σαν μια μεγάλη φυσική δύναμη η μορφή της Μαρίας, η άγάπη η παντοτινή που δε λογαριάζει καταστροφή μήτε ζωές ανθρώπινες, αλλά πάει έμπρός, πάντα έμπρός το δρόμο της — το δρόμο που της χάραξε η Φύση.

Εΐμαστε σε καιρούς νέους και σε χωριό ρωμαϊκό. Η άγάπη, η αιώνια η παγκόσμια άγάπη, γίνεται ρωμαϊκή. «Στο μάρμαρο του παντοτινού ο συγγραφέας έβαλε το πράσινο στεφάνι του χωριού». Η Πενταγιώτισσα είναι φρόνιμη, είναι παρθένα και μονάχα ένα λεβέντη άγαπά, τον Ποθητό — μα τον λατρεύει ως με τον τάφο, χωρίς να λογαριάση τα λόγια του κόσμου, τάναθέματα των γερόντων, τα προστάγματα της εκκλησίας που λατρεύει και που σέβεται, την τιμή της, την υπόληψη της οικογένειας... την άγάπη της θείας της... τίποτις τίποτις...»

Παραμορφωμένη, είναι, λέει, η παράδοση της Πενταγιώτισσας, άντρογυναϊκας με βάρβαρες όρμες: τόσο το καλλίτερο. Η ήρωίνα του Νιρβάνα είναι η προσωποποίηση της όμορφης χωριατοπούλας, που σπέρνει έρωτα δλόγυρά της χωρίς να το ξέρη, χωρίς να το καταλαβαίνει, ετσι την έπλασε στη φαντασία του ο συγγραφέας και ετσι την έδωσε στο θεάτρο η μεγάλη τεχνίτρια που την παράστησε.

Άν κατηγορούν το Νιρβάνα πώς παραμόρφωσε την παράδοση, δεν μπορούν όμως να τον κατηγορήσουν πώς δεν έφρόντισε να μας πλάση μια άτμοσφαιρα χωραϊτική ρωμαϊκή, άληθινή με τους χορούς και τις χαρές της, με τα πανηγύρια και τις καμπάνες της, με τα τραγούδια και την όμορφοιά του κάμπου. Μα και με τις κακομοιρίες του χωριού, τις κουτζομπολιές, τις άδικίες, τα έγκλήματα. Και μέσα σε τέτοια άτμοσφαιρα βλέπουμε να ξετυλιγονται κάτι εικόνες παρμένες από μεγάλους ζωγράφους.

Έτσι ο Angelus του Millet με το χτύπημα της καμπάνας δροσίζει και άγιαζει μια τρυφερή σκηνή της άγάπης.

Δι θα κρύψω όμως πώς στην πρώτη παράσταση η εντύπωση εΐτανε λίγο έκπληχτική, όταν έτέλειωσε το δράμα.

Κάτι περσότερο έπεριμέναμε: εΐμαστε δυσαρεστημένοι πώς ετσι γρήγορα έτέλειωσε το είδύλλιο;

πώς να συλλάβω την όμορφοιά που «έπενεργεί συναισθηματικά» εζω άπ' τα κύρια συστατικά που την άποτελούν, δηλ. εζω από την πλαστική μορφή που παίρνουν τα περιστατικά, τα πράγματα κάτω από την παραστατική δύναμη του ποιητή και προκαλούν την αισθητική συγκίνησή μας; Κι αν γυρίσουμε στο Φάουστ, μπορεί βέβαια να συναρπαστή κανείς σ' ένα σωρό άλλες στιγμές της τραγωδίας από άλλες ύπεροχες άρετές του ποιήματος, μπορεί νάντικρύση «κομμάτια ζωής» ανεξάρτητα από τη δραματική σύνθεση του έργου (λ. χ. τη σκηνή μπροστά στην πύλη, το καπηλειό του Άουεμππαχ, τις κουβέντες της Μάρθας με το Μεφιστόφελη κλπ.), με δλ' αυτά είναι παρεπόμενα, αυτά κι αν έλειπαν δε θα επηρεάζαν τη δραματική σύνθεση, την κεντρική ιδέα, όπως δεν την επηρεάζει και πολύ η τεχνική σύνθεση του έργου, που δεν είναι τόσο έκτακτη κι άνάλογη με την έσωτερική του. Τέτια δευτερεύοντα στοιχεία κανένας δεν το άρνείται βέβαια πώς όχι μόνο δίνουν μια συγκίνηση καθ' έαυτά, μα και συντελούν στο δυνάμωμα η στο χαλάρωμα της όλης εντύπωσης. Όμως οι ξεχωριστές αυτές συγκινήσεις δεν υποθέτω νάναι τα στοιχεία που άποτελούν την όμορφοιά, με την όποια «δίνει συναισθηματική έπιρ-